

Líon an Dúlra

Eagrán 25 Fómhar 2018

San Eagrán seo...

Leathanach an

Eagarthóra

An Sionnach

An Fhiúise

Ag coigilt leis an iora rua

Ar aghaidh leis an Obair:

Tracey Wood Wolfe

Uiscebhealach na

Sionainne 1

Uiscebhealach na

Sionainne 2

Sruth na Murascaille

An Saol Mórthimpeall

Orainn

Leathanach Sraoi

Cuardach Focal

Dialann Dúlra

Foclóirin

Sa Tóir ar Chinnín Óir

Tháinig an saineolaí spás¹, Leo Enright, ar cuairt chugainn in Inis Arcáin anuraidh le linn *Shamhradh an Spáis*. Bhí an chaint a thug sé chomh spéisiúil sin go raibh an lucht féachana² ar fad ag faire na spéire³ ina diaidh. Thaispeán sé íomhánna iontacha de Dheargspota Mór lúpatair⁴ dúinn, spota atá 3 huairé níos leithne ná an domhan. B'iontach an cur síos a rinne sé ar an bpláinéad sin. Ina theannta sin, thug sé léargas dúinn ar iontais Chrios Chinnín Óir⁵. Is réigiún é sin sa spás ina meastar go bhfuil na bunriachtanais⁶ a theastaíonn don bheatha ann. Ainmníodh an crios as an scéal *Cinnín Óir agus na Trí Bhéar*. Dála na leitean⁷ sa scéal sin, níl an réigiún sin róthe, ná níl sé rófhuar, tá sé díreach i gceart.

Ba iad Réadlann Institiúid Teicneolaíochta Chorcaí⁸ agus Leabharlann Chontae Chorcaí⁹ a d'eagraigh imeachtaí *Shamhradh an Spáis*. Spreagadh gach duine chun a thuilleadh a fhoghlaim faoin spás. Agus faoi mar a mhol Leo fénid dúinn, ní fearr áit¹⁰ chun foghlaim faoin spás ná an leabharlann áitiúil, áit a bhfuil dalladh leabhar¹¹ ann ar an ábhar sin!

Leo Enright i mbun cainte faoi Shamhradh an Spáis san *Islander's Rest* ar Inis Arcáin, Co. Chorcaí.

An Stáisiún Spáis Idirnáisiúnta¹² agus é le feiceáil os cionn Mhainistir na bProinsiasach ar Inis Arcáin, Co. Chorcaí.

Íomhána le caoinchead Robbie Murphy

A Léitheoir dhil,
Fáilte chuig Eagrán an
Fhómhair de *Líon an Dúlra*.
Mar is gnách tá sé lán le
firí spéisiúla spráíula
faoin dúlra anseo in Éirinn agus
thar lear, agus tá neart cluichí agus
gníomhaíochtaí ann freisin. Tá súil
againn go mbainfidh sibh sult as!

Susan

R-phost:
editor@naturesweb.ie

Láithreán Gréasáin:
www.naturesweb.ie

Eagarthóir:
Susan Murphy Wickens

Leagan Amach agus Dearadh:

Susan Murphy Wickens

Grianghraif agus Fáisc-ealaín:

Cóipcheart © 2017 Stáisiún Mara Inis Arcáin agus a chuid ceadúnóirí. Gach ceart ar cosaint.

Comhfhreagraí Eachtrach:

Michael Ludwig

Leagan Gaeilge:
© Foras na Gaeilge 2018
© Stáisiún Mara Inis Arcáin 2017

Bia do Cheathrar (4)

Na Comhbáháir:

- 4 fhilléad mheánmhéide¹ d'iasc geal² (faoitín³, cadóg⁴, deoraí⁵, leathóig⁶, etc.)
- 200 g de phiseanna reoite⁷
- Glaicín duillí miontais⁸ – iad gearrtha go garbh
- Taespúnóg d'im
- 2 spúnóg bhoird de phlúr
- Salann agus piobair

Bufochas le Bord Bia www.bordbia.ie

Iasc Friochta le Purée Piseanna agus Miontais

An Modh:

- Chun an *purée* piseanna⁹ a dhéanamh, déan na piseanna a chócaráil de réir na dtreoracha ar an bpacáiste.
- Cuir isteach i gcumascóir bia¹⁰ iad leis an miontas, im agus ruainne salainn agus piobair.
- Cumaisc go tapa¹¹ go dtí go bhfuil an meascán ramhar go leor¹². Má éiríonn an meascán róthiubh cuir beagán bainne nó uachtair leis. Cuir an meascán i leataobh agus coimeád bogthe é. (Mura bhfuil cumascóir bia agat, d'fhéadfaí brúítín¹³ a dhéanamh de na piseanna le gabhlóig nó brúiteoir agus an miontas gearrtha a chur leis. Tabhair faoi deara go mbeadh an meascán sin níos tibhe¹⁴ ná an *purée* a dhéanfá sa chumascóir bia).
- Cuir brat éadrom de phlúr blaistithe¹⁵ ar na filléid éisc agus crith aon fharasbarr plúir¹⁶ díobh ansin. Téigh an ola i bhfriochtán agus déan an t-iasc a fhriochadh¹⁷. Iompaigh an t-iasc thart uair amháin le linn na cócarála. Déan é a chócaráil go dtí go mbíonn dath donnórga¹⁸ air.
- Bain an t-iasc as an bhfriochtán agus leag ar bharr an *purée* piseanna agus miontais é.

An Sionnach

Níl aon tinteán mar do thinteán féin

Brocais¹ a thugtar ar an áit a gcónaíonn an sionnach. B'fhéidir gur poll sa talamh nó i mbruach² a bheadh ann. Uaireanta tóggann an sionnach brocais idir fréamhacha crainn³. Is minic a bhíonn an bhrocais ceilte faoi scrobarnach dhlúth⁴ chun go mbeidh sé deacair é a fheiceáil.

Ainm Eolaíochta: *Vulpes vulpes*

Ainm Malartach Gaeilge: Madra Rua

Baineann an sionnach leis an bhfine¹ *Canidae*. Sin an fhine chéanna lena mbaineann an madra. Cé go bhfuil an dá ainmhí an-chosúil lena chéile bíonn an sionnach níos lú agus níos caoile ná an madra, de ghnáth.

Bíonn fionnadh dlúth rua² ar an sionnach, brollach bán³ agus eireaball fada tiubh.

Faightear an sionnach ar fud an domhain. In Éirinn tá sé an-choitiantsa faoin tuath agus i gcathracha araon. Faoin tuath, is maith leis a bheith ina chónaí gar d'fhoraoiseacha⁴, i scrobarnach⁵ nó i bhfásra ard⁶. Sna bailte móra agus sna cathracha déanann sé a bhrocais⁷ i ngairdíní móra nó i dtithe tréigthe⁸, fiú. Is ainmhí oíche é an sionnach agus is fearr leis dul amach ag seilg faoi dhorchadas na hoíche. Sin ráite, is minic a fheictear an sionnach i rith an lae.

Deirtear gur ainmhí glic agus cleasach⁹ atá sa sionnach, sin é an fáth a ndeirtear 'chomh críonna le sionnach'.

Clann an tSionnaigh

Beireann an sionnach baineann¹ ál² amháin sa blhiaín. Coileán³ a thugtar ar an sionnach óg agus bíonn suas le sé choileán san

ál. Tugann an sionnach fireann⁴ agus an ceann baineann aire mhaith do na coileáin. Fanann na coileáin lena dtuismitheoirí go dtí go mbíonn siad lánfhasta⁵ agus ansin imíonn siad leo chun dúiche dá gcuid féin⁶ a aimsiú.

Bia an tSionnaigh

Is uilteoir¹ é an sionnach. Itheann sé go leor ainmhithe beaga; francaigh, lucha, froig agus coiníní ina measc. Is maith leis torthaí, caora², péisteanna talún agus feithidí chomh maith. Má fhágtaí fuilleach bia³ amach íosfaidh an sionnach é, ach níor cheart é sin a dhéanamh, mar is gá go mbeadh sé ábalta a chuid bia féin a fhiach. Ná déan dearmad gur ainmhí fián atá sa sionnach i gcónai, cé go mbíonn an chuma air uaireanta gur ainmhí ceansaithe clóis⁴ é. Is maith leis an sionnach clearca a ithe, áfach, agus bíonn sé deacair cró na gcearc⁵ a chosaint orthu. Is é an duine daonna an creachadóir⁶ is mó atá ag an sionnach.

Fíricí maidir leis an Sionnach

Fad: 95 – 139 cm

Dath: Rua. Bíonn dath bán ar a bhrollach agus a bholg.

Aiste Bia: Ainmhithe beaga; francaigh, lucha, froganna, coiníní, péisteanna talún agus feithidí¹. Itheann sé torthaí agus caora² chomh maith.

Gnathóg: Faoin tuath agus i gcathracha agus i mbailte ar fud na hÉireann

Ál: Ar an meán bíonn 4 -6 choileán san ál agus 1 ál in aghaidh na bliana.

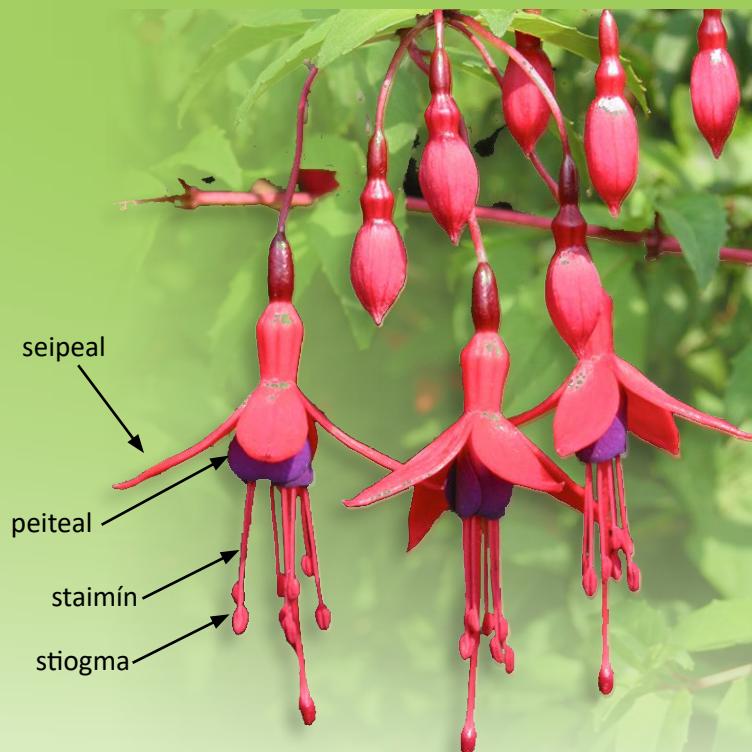
An Fhiúise

Ainm Eolaíochta: *Fuchsia magellanica*

Ainm Malartach Gaeilge: Deora Dé

Tom is ea an fhiúise a fhásann go forleathan i bhfálta sceach¹ in iartha agus in iardheisceart na hÉireann. Síleann go leor daoine gur planda dúchasach² í, ach ní hea in aon chor. Níor tugadh an fhiúise go hÉirinn go dtí an 19ú céad. Faightear an fhiúise sa tSile agus san Aigintín ó dhúchas. Cé gur speiceas coimhthíoch³ atá ann, ní áirítear ina speiceas ionrach⁴ í. Is é sin, ní dhéanann sí dochar ar bith do phlandaí eile ná do ghnáthóga anseo in Éirinn.

Dath corcairdhearg a bhíonn ar bhláthanna na fiúise. Bíonn sí faoi bhláth ó mhí Iúil go dtí mí Dheireadh Fómhair agus bíonn cuma álainn ar fhálta sceach le linn na tréimhse sin. Is tom duillsilteach⁵ í, cailleann sí a cuid duillí i rith an gheimhrídhe rud a fhágann cuma fheoite chipíneach⁶ uirthi. Fásann na duilleoga arís san earrach. Planda crua í a fhásann chomh maith céanna faoi scáth⁷ nó faoin ngrian, ní bhíonn foscadh ag teastáil⁸ uaithi fad is nach mbíonn sé ró-fhuar. Dá bhrí sin, fásann an fhiúise gan stró i limistéir chósta agus ar thalamh carraigeach. Is furasta tom nua fiúise a fhás ó ghearrthóga.

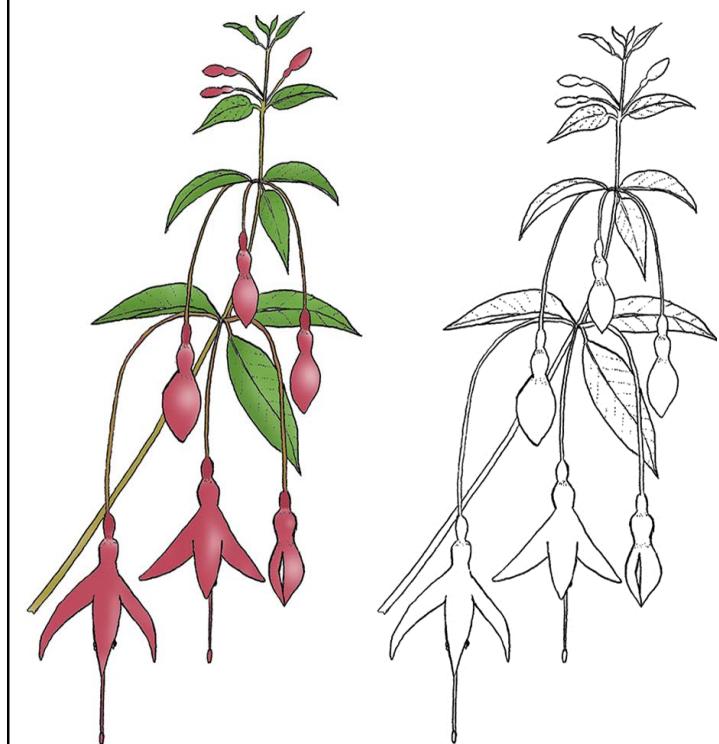
Siogairlín¹ suaithinseach de bhláth a bhíonn ar an bhfiúise. Bíonn an bhachlób² cosúil le laindéar³ beag corcairdhearg. Nuair a osclaíonn an bhachlób leathann ceithre sheipeal⁴ mhóra bhioracha amach agus ní bhíonn aon oidhre ar an mbláth⁵ ansin ach bailéiríne⁶ agus í ag rince. Faoi na seipil sin a bhíonn na peitil⁷ chorcra agus na staimínl⁸ fada agus na stiogmai⁹ agus iad ar sileadh leo faoin gcuid eile den bhláth.

Fine na Fiúise

Tá an-chuid speiceas éagsúil¹ den fhiúise ann. Fásann cuid acu ina dtoim mhóra² agus bíonn bláthanna an-ornáideach³ ar a mbíonn peitil rufacha⁴ ar speicis airithe. Ní bhíonn gach speiceas chomh mór ná chomh crua céanna leis an gceann thuas. Is féidir an fhiúise a chur i gceapach⁵ sa gháirdín, i bpota bláthanna, nó i gciseán. Tá gaol ag an bhfiúise leis an saileachán⁶ agus leis an gcoinneal oíche⁷.

Dathaigh an fhiúise!

Fíricí maidir leis an bhFiúise

Dath: Corcairdhearg¹ agus corcra

Airde: 100 – 300 cm

Gnáthóg: Fálta agus fálta sceach²

Dáileadh: Iartha agus iardheisceart na hÉireann den chuid is mó. Faightear sa tSile agus san Aigintín í ó dhúchas.

Ag coigilt airgid leis an iora rua

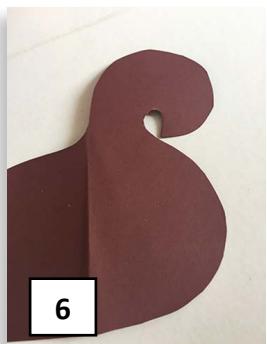
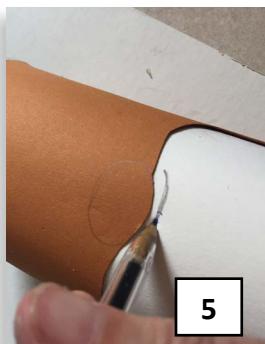
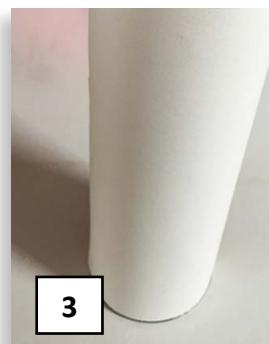
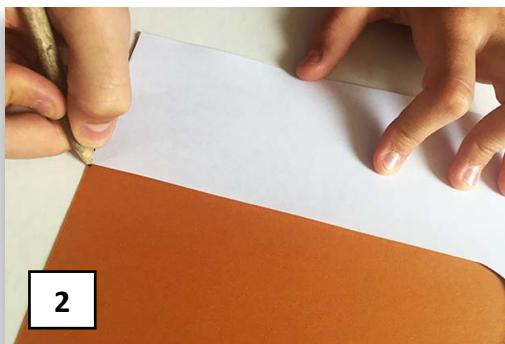
Tá an fómhar linn. Seo an t-am den bhliain a mbíonn an t-iora rua ag bailiú cnónna. Cuireann sé na cnónna i dtaisce¹ ionas go mbeidh neart bia² aige le linn an gheimhríd.

D'fhéadfá a bheith ar nós an iora rua ach na pinginí a choigilt³ seachas na cnónna.

1. Greamaigh an claibín⁴ ar bharr na tiúibe le téip.
2. Bain úsáid as na teimpléid ar Ich 6 chun na cruthanna éagsúla a rianú⁵ ar chairtchlár agus gearr amach iad ansin. (Mura bhfuil cairtchlár ar dhathanna éagsúla agat, d'fhéadfá an cairtchlár a dháthú le marcóirí nó péint)
3. Greamaigh an cairtchlár bán timpeall ar an tiúb.
4. Greamaigh an cairtchlár rua (corp an an tsionnaigh) ar an tiúb.
5. Tarraing srón agus béal ar an tiúb le peann luaidhe. Gearr amach sliotán⁶ ar feadh an bhéil (seans go mbeidh cabhair ag teastáil ó dhuine fásta). Caithfidh an sliotán a bheith leathan go leor chun go rachaidh bonn €2 isteach ann gan stró.
6. Fill dhá theimpléad an eireabaill ar feadh na línte fillte⁷. Gliúail an dá phíosa den eireaball le chéile.
7. Ansin gliúail na cosa timpeall ar chúl agus ar thaobhanna na tiúibe.
8. Gliúail na láhma ar an tiúb.
9. Déan na súile agus gliúail iad ar an iora rua. Cuir hathaigh ar an tsrón agus ar an mbéal. Cuir fabhraí⁸ agus féaság⁹ air.
10. Anois bí ag coigilt ar nós an iora rua!

Teastóidh:

- Tiúb agus Claibín
- Páipéar
- Cairtchlár daite
- Gliú
- Téip
- Peann agus Peann Luaidhe
- Marcóir dubh
- Siosúr

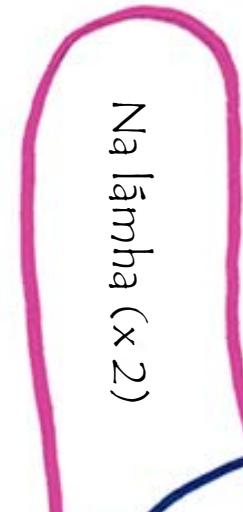

Teimpléid don iora rua
ar Ich 5

Na súile (x 2)

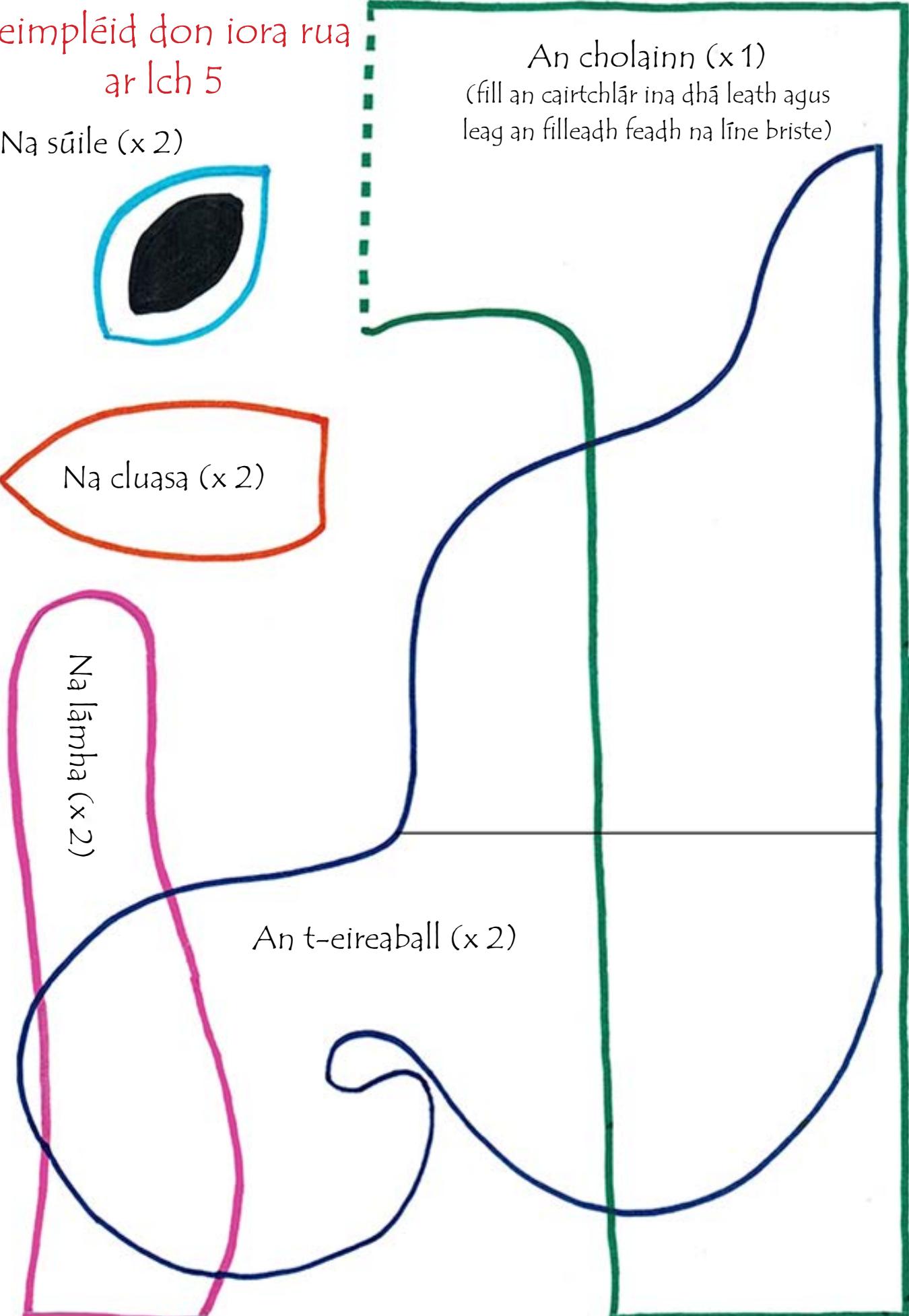

Na cluasa (x 2)

An t-eireaball (x 2)

An choláinn (x 1)
(fill an cairtchlár ina dhá leath agus
leag an filleadh feadh na líne briste)

Ál Sionnach

Tracey Wood Wolfe

Múinteoir agus blagálaí

Prófil

Is múinteoir bunscoile í Tracey Wood Wolfe, ach chomh maith leis sin, scríobhann sí blag faoi na siúlódí a dhéanann sí féin agus a teaghlaach ar Shlí an Atlantaigh Fhiáin. www.wildatlanticfamily.com

Fionnáraí le caoimhchead ó Tracey Wood Wolfe

Cá bhfuil tú ag obair?

Is múinteoir bunscoile mé agus táim ag obair in iarthar Chorcaí. Le hocht mbliana anuas táim ag obair le páistí a bhfuil neamhord de chuid speictream an uathachais¹ orthu. Is é an rang réamhscolaíochta² atá á mhúineadh agam faoi láthair. Is é sin, páistí atá idir 3 agus 6 bliana d'aois.

An raibh suim i gcónaí agat sa rud atá á dhéanamh agat?

Ní raibh! I ndáiríre, theastaigh uaim a bheith i mo Gharda Síochána, ach ní raibh mé sách ard³. Sa lá atá inniu ann níl aon choinníoll⁴ ann ó thaobh airde de⁵. Sin an fáth a ndeachaigh mé le múinteireacht⁶, ach is breá liom mo phost anois.

Céard a chuir i do cheann é blag a scríobh faoi chúrsaí amuigh faoin spéir?

Thraenáil mé mar mhúinteoir corpoideachais⁷. Is breá liom an aclaíocht⁸ agus a bheith amuigh faoin aer, ag siúl agus ag cnocadóireacht⁹ leis an teaghlaach. Rith sé liom go gcuirfeadh daoine eile spéis sna siúlódí a dhéanaimid agus bheartaigh mé an blag a scríobh faoi.

*Teaghlaach an Atlantaigh Fhiáin*¹⁰ an teideal atá air. Ba i ndeisceart Shasana a thraenáil mé mar mhúinteoir, d'oibrigh mé i roinnt scoileanna i ndeisceart Shasana agus chaith mé cúig bliana ag múineadh in Barcelona na Spáinne ina dhiaidh sin. Ar deireadh bhog mé go hiarthar Chorcaí, mar gurb as an gceantar sin do m'fhear céile. Na ceantair sin ar fad a raibh mé i mo chónaí iontu, is ceantair áille tuaithe¹¹ iad. Cad eile a dhéanfá i gceantar mar sin ach bualadh amach faoin aer! Ní hamháin go gcoinníonn na siúlódí aclaí agus folláin¹² thú ach agus is mó an faoiseamh é. Is féidir buairt an tsaoil a chur díot agus dearmad a dhéanamh ar gach rud eile.

Inis dúinn faoi do lá oibre.

Éirim go luath gach maidin, mar is nós le duine ar bith a bhfuil páistí acu! Bíonn orm na páistí a réiteach le haghaidh na scoile. Réitimid

bricfeasta le chéile, pacáilaimid lón, déanaimid cleachtadh ceoil agus roinnt jabanna tí sula dtugaimid aghaidh ar an scoil agus ar obair an lae. Bíonn cruinnithe agam tar éis na scoile uaireanta. Ní bhíonn deireadh riamh le hobair an tuismitheora; bíonnimeachtaí spóirt¹³ nó ranganna ceoil ag na páistí, béalí le réiteach, lámh chúnta¹⁴ le tabhairt leis an obair bhaile, obair tí, níochán¹⁵ agus glantachán. Toisc go mbímid ar fad chomh gafa sin i gcaitheamh na seachtaine, déanaim gach iarracht dul amach le mo chlann ag an deireadh seachtaine chun siúlódí a dhéanamh. Is iad na siúlódí is ansa linn Lúb Shuí Finn¹⁶ ar Rinn Mhuintir Bháire¹⁷ agus Slí Ghleann na Cloiche¹⁸ i nDrom Dhá Liag¹⁹. Is breá linn dreapadh suas go hard!

Cén phríomhaidhm agat?

Is minic a bhíonn daoine óga gafa ar fad le gléasanna leictreonacha²⁰. Is é a churim romham ná a chinntí go ndéanaimid rudaí le chéile mar theaghlaach. Bímid i gcónaí sa tóir ar áiteanna 'nua'. Scríobhaim blag faoi na siúlódí ansin chun go mbeidh teaghlaigh eile ábalta triail a bhaint astu. Bheadh cuid de na siúlódí sin dúshláinach go maith²¹ do theaghlaigh áirithe. Ach bíonn an obair chrua déanta agam sa roimh ré agus ní gá do dhaoine ach taitneamh a bhaint as an tsiúlód. Bíonn grianghraif ar an mblag agus cúpla focal mar gheall ar na háiteanna ná na radhairc is fiú cuairt a thabhairt orthu. Tugaim eolas faoin mbealach is fearr chun an túsphointe a bhaint amach agus faoin leibhéal aclaíochta a theastódh²² chun an tsiúlód áirithe sin a dhéanamh. Luafainn cé chomh fada is a thógann an tsiúlód chomh maith.

Tá eolas faoi na siúlódí ar fad a dhéanaimid ar fáil ach cliceáil ar an nasc seo: www.wildatlanticfamily.com

Grianghraif ón mbarr: Slí an Iarthair, An Teach Dóite, Co. na Gaillimhe; Binn Ghuaire, Páirc Náisiúnta Chonamara; Lúb Shuí Finn, Rinn Mhuintir Bháire, Co. Chorcaí; Lúb Beecher, Conairí Charraig Aonair, An Lisín, Co. Chorcaí; Lúb Shuí Finn, Rinn Mhuintir Bháire, Co. Chorcaí.

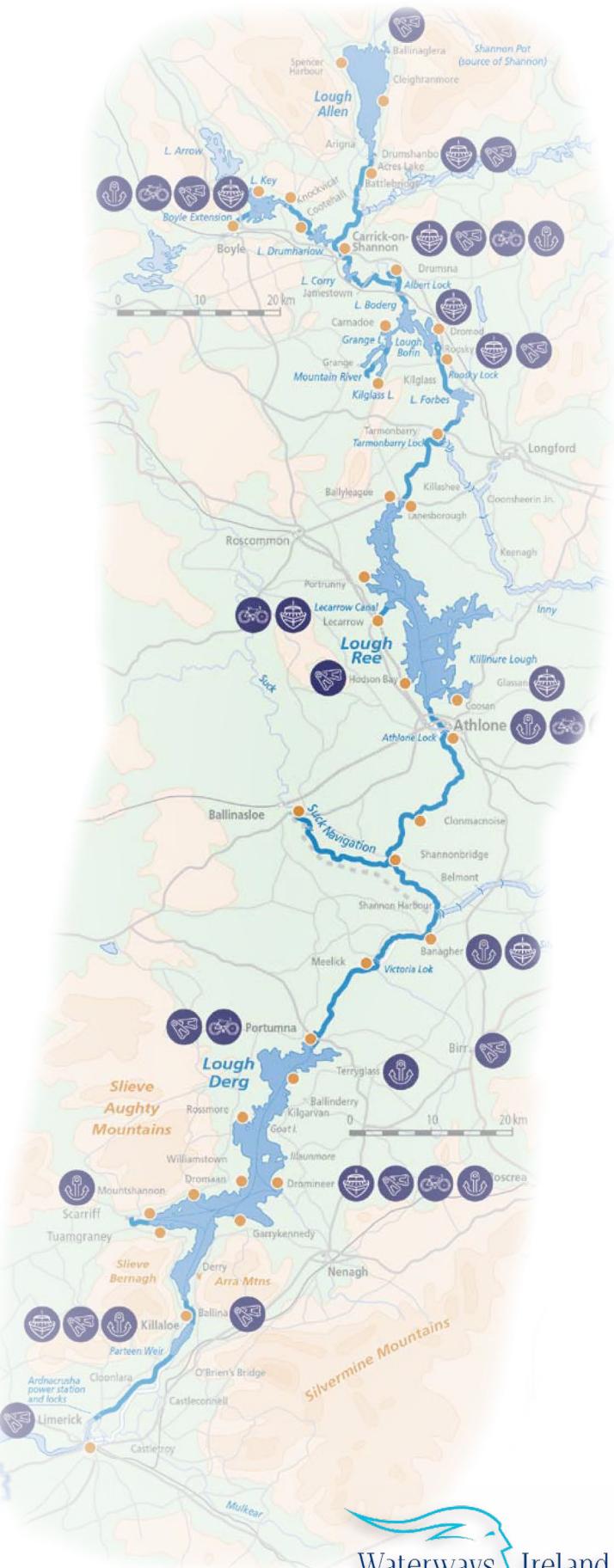

Uiscebhealach na Sionainne

Is í an tSionainn an abhainn is faide in Éirinn. Is uiscebhealach inseolta¹ í, rud a chiallaíonn gur féidir le báid a bheith ag seoladh uirthi. Is áis iontach² í an abhainn féin agus na lochanna atá feadh na slí³ uirthi. Aon duine a dtaitníonn cursáil i mbád⁴ leis/léi gheobhaidh sé/sí calafoirt bhríomhara⁵ agus cuanta ciúine⁶ ar feadh na habhann. Ní hamháin sin ach tá an t-ufás láithreacha stairiúla⁷ agus limistéar oidhdreactha nádúrtha⁸ feadh na slí chomh maith.

Fíricí:

- Is í an tSionainn an abhainn is faide in Éirinn, tá sí 215 km ar fad. Síneann Uiscebhealach na Sionainne ó Loch Aillionn¹ i gContae Liatroma chomh fada le Cathair Luimnígh.
- Éiríonn an tSionainn² ar thaobh Bhinn Chuilceach³ i gCo. an Chábháin. Log na Sionna⁴ a thugtar ar fhoinsé na habhann⁵.
- Athosclaíodh codanna den uiscebhealach inseolta⁶ le blianta beaga anuas. Mar shampla, osclaíodh Uiscebealach na Suca⁷ go Béal Átha na Sluaighe i gCo. na Gaillimhe ó Loch Cé⁸ go dtí Mainistir na Búille⁹ i gCo. Ros Comáin le déanaí.
- 7 loc¹⁰ atá ar an tSionainn. Ceann díobh sin is ceann mór dúbalta é ag Stáisiún Cumhachta Hidríleictriú Ard na Croise¹¹.
- Tá 3 dhroichead inardaithe¹² ar an abhainn. Is í Rúscaigh¹³, i dTearmann Bearaigh¹⁴ agus i bPort Omna¹⁵ atá siad.
- Tá an tSuca 16 km ar fhad agus tá loc amháin uirthi.
- Tá Canáil Loch Aillionn 7 km ar fhad agus tá 3 loc uirthi.
- Is duine ar a dtugtar coimeádaí loic¹⁶ a bhíonn freagrach as na loic agus na droichid inardaithe go léir ar Uiscebhealach na Sionainne.
- Má bhíonn cabhair ag teastáil ó dhuine chun dul trí loc nó faoi dhroichead féadann siad dul i dteaghmáil leis an gcoimeádaí loic ar an nguthán.
- Bíonn táille €1.50 le híoc le dul trí loc nó faoi dhroichead inardaithe.
- Uiscebhealach tábhachtach tráchtála¹⁷ a bhí sa tSionainn tráth den saol agus bhíodh na calafoirt ar fad feadh na slí an-ghnóthach. Bíonn go leor tráchta ar an abhainn fós ach is trácht turasóireachta agus fóillíochta¹⁸ a bhíonn ann anois.

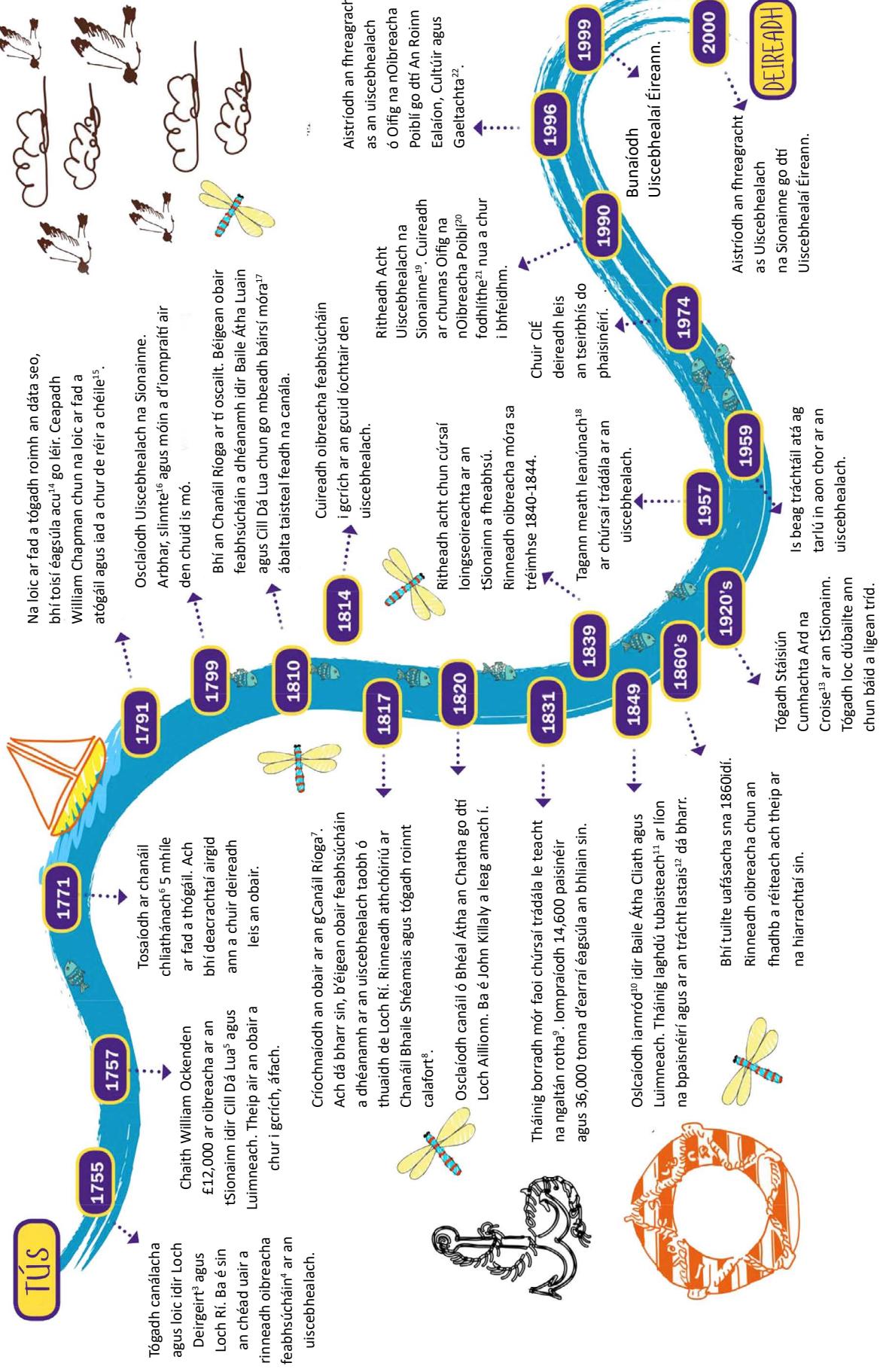
Is le caoinchead Uiscebhealaí Éireann a cuireadh an t-eolas seo ar fáil. Breis eolais: <http://learning.waterwaysireland.org/>

Uiscebhealai Éireann

Uiscebhealach na Sionainne

Tá stair an-suimiúil ag an tSionainn a théann siar chomh fada leis an oighearaois¹. Lean an amlíne² thíos chun tuilleadh a fhoghlaim faoi Uiscebhealach na Sionainne!

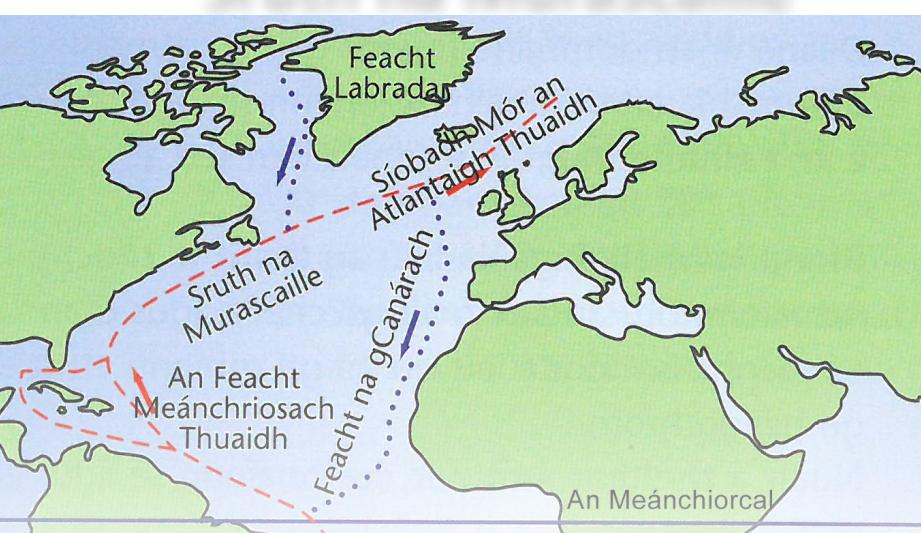
TÚS

Is le caoinhead Uiscebhealai Éireann a cuireadh an t-eolas seo ar fáil. Chun <http://learning.waterwaysireland.org/>

le John Joyce

Sruth na Murascaille

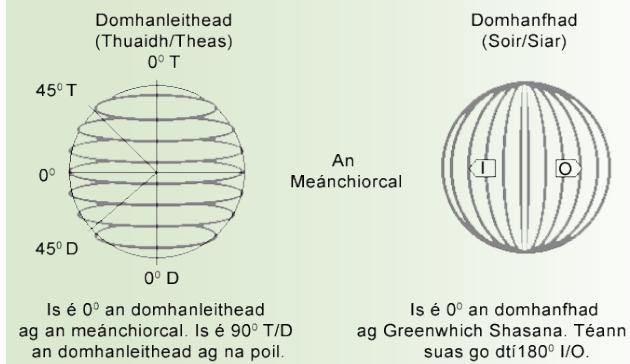
Má fhéachann tú ar léarscail an domhain¹, feicfidh tú go bhfuil Éire ar an domhanleithead céanna² le Talamh an Éisc³, le deisceart Alasca agus le cuid den Rúis. Is áiteanna iad sin ina mbíonn an aeráid⁴ an-fhuar. Ach bíonn an aeráid i bhfad níos teo in Éirinn in ainneoin go bhfuil an téar suite ar an domhanleithead céanna leo.

Sruth na Murascaille⁵ is cúis leis sin. Sruth d'uisce teolaí a shreabhann an tsúl ar fad ó Mhurascaill Mheicsiceo⁶ go dtí cósta na hÉireann is ea Sruth na Murascaille. Ardaíonn an t-uisce teolaí sin teocht na farraige⁷ agus teocht an aeir ar aon thart ar Éirinn. Fágann sé sin go mbíonn aeráid na hÉireann 10°C níos teo ar an meán sa gheimhreadh ná mar a bheadh mura mbeadh Sruth na Murascaille ag sreabhadh timpeall na hÉireann.

Farraigí uile an domhain, is cuid de chrios mór iompair⁸ iad, crios a bhíonn ag sreabhadh mórrimpeall an domhain. Is cuid den chrios mór iompair iad na sruthanna móra sna farraigí, Sruth na Murascaille san áireamh⁹. Sreabhann an sruth soir¹⁰ ó Mhurascaill Mheicsiceo agus ansin soir ó thuaidh¹¹ san Atlantach Thuaidh. Ní hé gur aon ribín mór amháin d'uisce¹² atá ann ach gréasán de shruthanna¹³ éagsúla a bhíonn ag gluaiseacht leo. Iompraíonn Sruth na Murascaille 113 milliún m³ (méadar ciúbach) d'uisce in aghaidh an tsoicind, sin níos mó uisce ná mar a iompraítear in aibhneacha uile an domhain. Sreabhann sé 300 uair níos tapúla ná abhainn na hAmasóine.

Súil ón Spás

Téann eolaithe amach ar an bhfarraige chun staidéar a dhéanamh ar Shruth na Murascaille, ach anois is féidir leo sruthanna agus feachtaí a leanúint ón spás freisin. Bíonn braiteoirí² ar shataillí anois atá ábalta teocht an uisce a thomhas ón spás. Tá na heolaithe buartha faoi Shruth na Murascaille agus coinníonn siad taifead³ ar athrú ar bith a thagann ar theocht na farraige. Agus na hoigharchaideachpeanna ag leá⁴, tá imní orthu go gcuirfidh an t-uisce fuar sin ar fad isteach ar Shruth na Murascaille. Creideann eolaithe áirithe go bhfuil Sruth na Murascaille ag moilliú síos, rud a chuirfeadh isteach ar gluaiseacht an uisce sna farraigí ar fad agus ar na hainmhíthe ar fad san farraige.

Cá bhfuilimid?

Má fhéachann tú ar léarscail an domhain feicfidh tú línte ag dul trasna na léarscáile agus cinn eile ag dul suas (dath gorm a bhíonn orthu de ghnáth). Línte domhanleithid¹ a thugtar ar na línte sin a ghabhann trasna, agus línte domhanfhaid² a thugtar ar na cinn a ghabhann suas. Tá sraith ar leith d'uimhreacha³, ar a dtugtar comhordanáidí⁴, ag baint le gach pointe ar domhan.

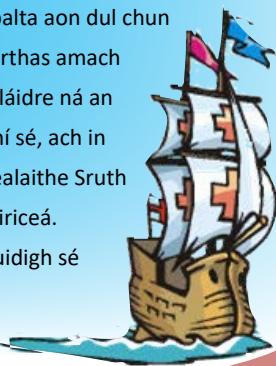
Is é an pointe ina dtrasnaíonn an líne domhanleithid an líne domhanfhaid a thugann na huimhreacha, nó na comhordanáidí sin, dúinn. Mar shampla, chun Inis Arcáin a aimsiú ar léarscail, lorgófa domhanleithead 51° 28'38" T agus domhanfhad 09° 25'36" I.

Tá na comhordanáidí sin bunaithe ar uillinneacha an chiorcail, a thomhaistear i gcéimeanna (°)⁵ agus níos mine ná sin i nóiméid (') agus i soicindí ("). Is é 0° an domhanleithead ag an meánchiorcal⁶ agus téann sé suas chomh fada le 90° T/D ag an bPol Thuaidh agus ag an bPol Theas. Ag Greenwhich na Breataine atá an domhanfhad 0° agus téann sé suas chomh fada le 180° O agus 180°I.

Áiteanna atá ar dhomhanleithead atá gar do 0° (i.e. an meánchiorcal) bíonn siad te go maith toisc go bhfuil an meánchiorcal níos cóngaraí don ghrian. Áiteanna ar dhomhanleithead atá gar do 90° bíonn siad fuar go maith toisc iad a bheith a bheith gar don Phol Thuaidh nó don Phol Theas.

Ag snámh in aghaidh easa

Ba é an taiscéalaí Spáinnseach¹, Juan Ponce de Léon, a tháinig ar Shruth na Murascaille sa 16ú haois. Cé go raibh cóir na gaoithe² leis an long, ní raibh sí ábalta aon dul chun cinn ar bith a dhéanamh. Ar deireadh fuarthas amach go raibh sruth na farraige faoin long níos láidre ná an ghaoth. Ní ag snámh in aghaidh easa a bhí sé, ach in aghaidh an tsrutha! Ar ball, d'úsáid taiscéalaithe Shruth na Murascaille agus iad ag taisteal go Meiriceá. Ghiorraigh sé an t-aistear³ dóibh agus chuidigh sé leo na longa a threorú.

Is ait an áit a bhfaighfeá ...

Fairtheoir éan¹ díograiseach as Tigh Molage² i gContae Chorcaí is ea Paul Connaughton. Bhí sé ag fánaíocht leis³ ar bhruach na habhann anuraidh nuair a thug sé suntas d'ainmhí⁴ nach raibh feicthe riamh cheana aige. B'ait leis an radharc⁵, ainmhí bán a bhí ann agus é ag ligean a scíthe⁶ cois abhann. Rug Paul ar na déshúiligh⁷ agus d'aithin sé láithreach⁸ gur rón féasógach⁹ a bhí ann. San Artach a fhaightear an rón féasógach de ghnáth. Ní ainmhí imirceach¹⁰ é agus ní fhacthas ceann in Éirinn ach aon uair amháin roimhe sin. Ar an dea-uair bhí cuma fholláin¹¹ air agus ní raibh aon deacracht aige a bhealach a dhéanamh ar ais isteach san uisce. B'fhéidir gur tháinig sé chun taisteal feadh Shlí an Atlantaigh Fhiáin¹²!

Rón féasógach

Cnoic Oighir Ollmhór

I mí Iúil 2017, bhris cnoc oighir¹ (A68) saor ó oighearchlár² *Larsen C* san Antartach. Bhí an cnoc oighir dhá oiread níos mó ná Luchsamburg (5,800 km²). Bhí eolaithe tar éis scoilt ollmhór³ san oighearchlár *Larsen C* a thabhairt faoi dleara na blianta ó shin. Bhí a fhios acu go mbrisfeadh an cnoc oighir saor ón oighearchlár luath nó mall⁴. Sceitheadh⁵ a thugtar air sin, nuair a bhriseann cnoc oighir saor ón oighearchlár.

Tá A68 ag imeacht le struth⁶ gan srian⁷ san Aigéan Theas⁸anois. B'fhéidir go bhfanfaidh sé ann ina chnoc mór oighir, ach is dóigh le heolaithe gur dócha go leáfaidh sé⁹. Ní dóigh leo go mbeidh leibhéal na farraige¹⁰ ag éirí dá bharr sin. Ach is baolach gur fágadh an t-oighearchlár féin níos laige agus níos guagaí¹¹ dá bharr. Dá gcuirfí isteach an iomarca ar an oighearchlár féin bheadh an baol ann go n-éireodh leibhéal na farraige beagánín.

Stoirmeacha san Aigéan Atlantach

Bliain mhór stoirmeacha a bhí ann in 2017. Réab stoirmeacha trasna ar oiléain Mhuir Chairib¹ agus ar chósta oirdheisceart na Stát Aontaithe. Ba mhór an cruatan a d'fhulaing pobail na réigiún sin² dá bharr sin. Bhuaile spéirling *Harvey*³ stát Texas í Mí Lúnasa 2017. Spéirling láidir de chatagóir 4⁴ a bhí inti, ciallaíonn sé sin go raibh an ghaoth ag séideadh ar idir 58 m/s (méadar sa soicind) agus 72 m/s. Nuair a mhaolaigh an ghaoth beagán, thit tuairim agus 101-165 cm de bháisteach ar oirdheisceart Texas agus ar iardheisceart Louisiana. B'in é an méid ba mhó báistí a thit riamh i Meiriceá agus bhí tulite tubaisteacha⁵ ann dá bharr.

Ansin, i dtús mhí Mheáin Fómhair 2017, rinne an spéirling *Irma* go leor damáiste ar fud Mhuir Chairib agus stát Florida. Spéirling de chatagóir 5 a bhí inti sin agus mhair sí ar feadh 3 lá. Ar 70 m/s a bhíonn an ghaoth ag séideadh nuair a bhíonn spéirling de chatagóir 5 ann. Ba í an dara spéirling ba láidre chun an tAigéan Atlantach⁶ a bhualadh riamh. Ar oiléan Bharbúda⁷ i Muir Chairib a tháinig sí i dtír⁸ ar dtús. Rinne sí a bealach trasna ar oiléain eile Mhuir Chairib, Oileáin na Fothana⁹ agus Cúba¹⁰ san áireamh agus í ag scriosadh léi¹¹ feadh na slí. D'athraigh a cursa ansin agus choinnigh sí uirthi ar a turas diobhálach trí stát Florida.

Buailleadh roinnt oiléán i Muir Chairib den dara huair sa tseachtain chéanna nuair a tháinig spéirling *Maria*, spéirling eile de chatagóir 4. Cé nach raibh sí díreach chomh láidir le *Harvey* ná *Irma*, rinne sí damáiste uafásach in Puerto Rico nuair a réab lár na spéirlinge díreach tríd an oiléán.

An rud nach bhfeiceann an tsúil, ní chránn sé an croí...

Nach fíor don seanfhocal! Ach mura mbíonn an croí cráite, ba cheart go mbeadh. Caithimid an t-ufás bruscair amach agus déanaimid dearmad air ansin. Ach ní sa bhosca bruscair amháin a chaitheann daoine rudaí! Cuireann siad saill¹², gréisc¹³ agus ola síos an draein agus sruthlaíonn siad¹⁴ clúidíní¹⁵, ceirtíní taise¹⁶ agus ábhair shláintíocha¹⁷ síos an leithreas. Agus na nithe sin ar fad ar snámh sa chóras séarachais téachtann¹⁸ an ghréisc agus an tsail agus an ola sin. Brúitear iad sin agus an t-ábhar eile ina meallta bréana crua ar a dtugtar ollmheall saille¹⁹. Thángthas ar ollmheall saille ollmhór in oirtheor Londan²⁰ anuraidh a raibh meáchan 142 tonna ann. B'éisgean d'oibrithé²¹ píobáin chumhachta²² a úsáid leis an meall a bhriseadh síos de réir a chéile²³. Rinneadh bitdhíosal²⁴ den ábhar nuair a bhí an obair sin déanta.

Cad a d'fhoghlaim tú?

Tá freagraí na gceisteanna thíos le fáil sa nuachtlitir seo ...
Meas tú an cuimhin leat iad?

1. Cén áit ar domhan a mbíonn an fhiúise ag fás ó dhúchas?
2. Cén pláinéad ar a bhfuil an spota dearg is mó?
3. Cé chomh fada is atá an tSionainn?
4. Bhí an cnoc oighir a sceith ó oighearchlár *Larsen C* dhá oiread níos mó ná thír faoi leith san Eoraip, cé acu thír atá i gceist?
5. Céard a bhailíonn ioráí rua san fhómhar?
6. Cé a scríobhann an blag dar teideal *Teaghlaach an Atlantaigh Fhiain?*
7. Baineann an sionnach leis an bhFine *Canidae*. Cén t-ainmhí clóis a bhaineann leis an bhfine sin?
8. Cén bhliaín ar oscail Uiscebhealach na Sionainne?
9. Cá dtosaíonn Sruth na Murascaille?
10. Cén tstí bheatha atá ag Tracey Wood Wolfe?
11. Cad a thugtar ar áit chónaithe an tsionnaigh?
12. Cén áit in iarthar Chorcaí a bhfaca Paul Connaughton rón féasógach ann anuraidh?
13. Cé chomh tapa is a shéideann an ghaoth nuair a bhíonn spéirling de chatagóir 5 ann?
14. An suas nó trasna a théann líne dhomhanleithid?

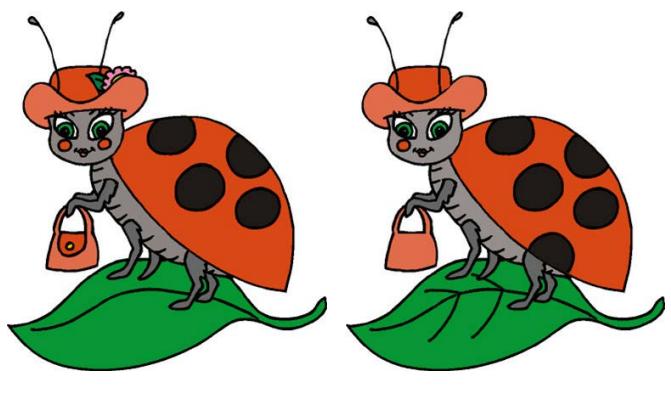
An Ficsean Eolaíochta ina Fhíric Eolaíochta!

Seans maith go bhfuil an t-ainm Jules Verne cloiste agat. Úrscéalaí cáiliúil Francach¹ a bhí ann agus drámadóir² agus file lena chois sin³. Gan amhras, is scríbhneoir ceannródaíoch⁴ a bhí ann i seána an fhicsin eolaíochta⁵. Chomh fada siar leis an mbliain 1865 thuar Verne go lainseálfáí spásárthach⁶ chuig an ngealach ó ionad lainseála⁷ in Florida.

Sa bhliain 1869 a foilsíodh *Twenty Thousand Leagues Under The Sea*, an t-úrscéal is cáiliúla ar fad leis. Bhí fomhuireán fantaiseach⁸ sa leabhar sin, an *Nautilus*. Fomhuireán ficseanúil⁹ a bhí ann a ghluais ar chumhacht leictreachais¹⁰ a ghin sé féin. Bhí ar chumas an fomhuireáin seoladh faoin gcaidhp oighir¹¹ ar an bPol Thuaidh¹². Ní go dtí 3 Lúnasa 1958, a chuaigh an chéad fomhuireán núicléach¹³, an *USS Nautilus*, an bealach ar fad go dtí an Ciocal Artach¹⁴ agus faoin bPol Thuaidh. Is léir go raibh spéis ag duine éigin i gCabhlach Mheiriceá¹⁵ i saothar Jules Verne! Is féidir le duine ar bith dul ar bord an *USS Nautilus* anois, tá sí ag músaem fomhuireán¹⁶ ag Groton Connecticut, mar a bhfuil fomhuireáin eile le feiceáil chomh maith.

Cé na 5 dhifríocht idir an dá phictiúr?

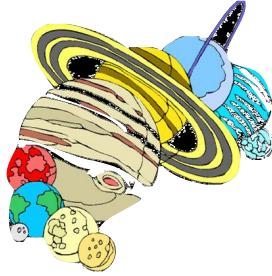
Cum Fortheideal

Bíodh spraoi agat féin agus ag do chairde. Cum fortheideal a d'oirfeadh don phictiúr seo de shúdhiúlaithe¹ baicrua i gColóim na Breataine².

Aimsigh na focail thíos sa Chuardach Focal.
Is focail iad uile atá le fáil san eagrán seo!

BLAGÁLÁÍ
CILL DA LUA
CNOC OIGHIR,
CRIOS, CHINNÍN ÓIR
DÉSHUILIGH

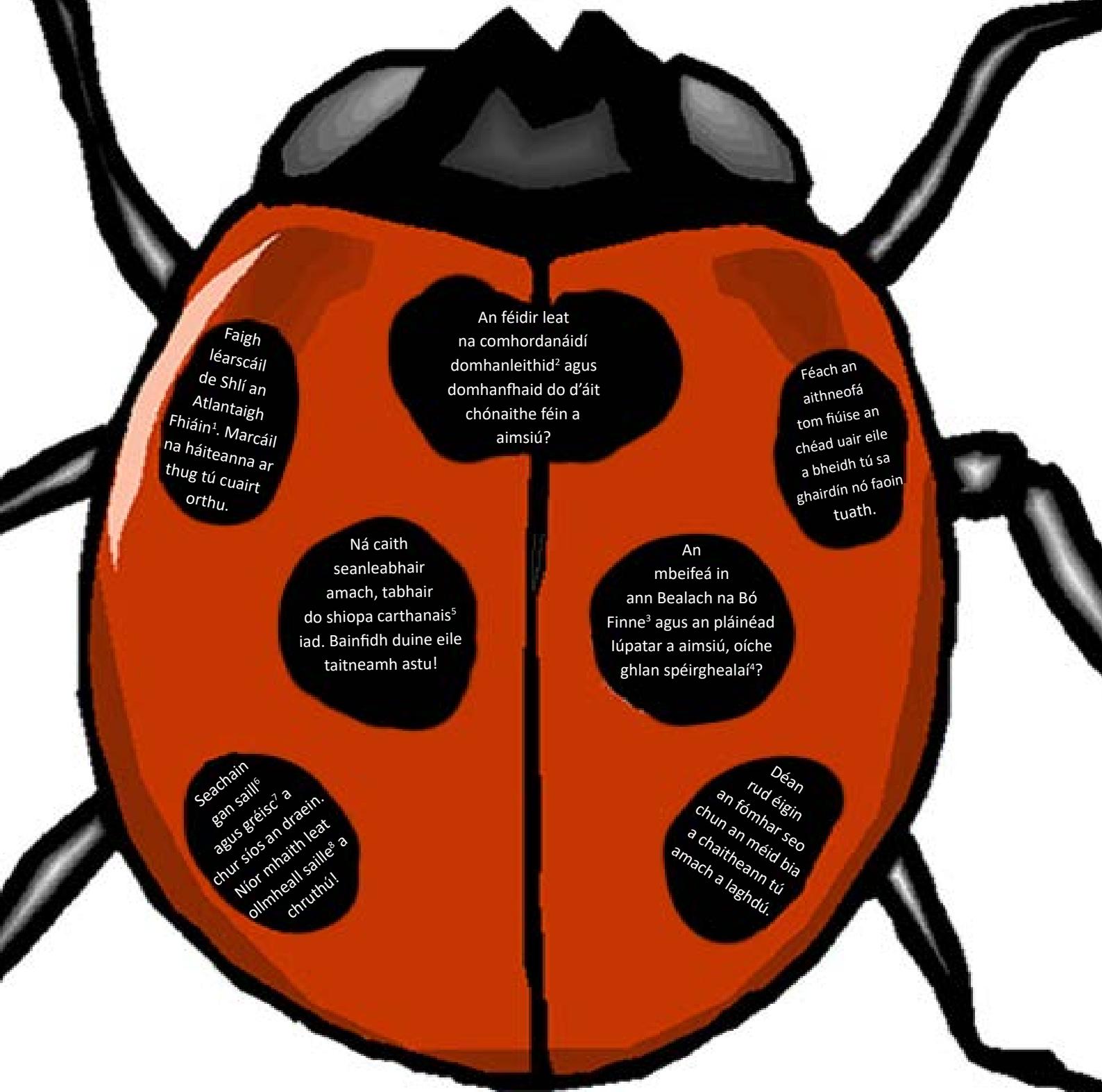
FIÚISE
FOMHUIREÁN
IÚPATAR
MIONTAS
MURASCAILL

OIGHEARSHRUTH
RÓN FÉASÓGACH
SIONNACH
SPÉIRLING
UISCEBHEALACH

R	T	W	B	Z	F	U	I	V	T	I	O	I	H	M
H	L	T	H	L	H	F	D	A	T	H	U	E	G	U
C	R	I	O	S	C	H	I	N	N	Í	N	Ó	I	R
H	I	Ú	R	S	A	T	N	O	I	M	O	S	L	A
E	C	P	I	S	N	U	P	T	O	S	C	M	I	S
V	I	A	H	A	N	R	N	R	P	E	S	O	Ú	C
G	L	T	G	R	O	H	X	É	B	C	U	M	H	A
H	L	A	I	Ó	I	S	I	H	R	L	R	L	S	I
I	D	R	O	H	S	R	E	S	P	R	T	S	É	L
I	Á	F	C	B	L	A	G	Á	L	A	Í	F	D	L
H	L	U	O	I	L	E	É	E	X	E	E	I	S	B
E	U	N	N	A	L	H	L	F	O	G	O	Ú	L	I
Y	A	G	C	C	I	G	E	E	N	T	A	I	C	S
P	N	H	E	T	D	I	I	I	S	Ó	D	S	B	I
Z	P	E	N	R	F	O	M	H	U	I	R	E	Á	N

Freagra ar leathanach 19

Fómhar 2018

Gabhaimid buíochas le gach duine a chabhraigh linn agus an t-eagrán seo de *Líon an Dúlra* á réiteach againn, go háirithe John Joyce, Michael Ludwig, Robbie Murphy, Eimear Murphy, Michael Murphy, Caoimhe O'Driscoll, Manus Tiernan, Jez Wickens agus Tracey Wood Wolfe.

Tabhair cuairt ar Stáisiún Mara Inis Arcáin ag www.sherkinmarine.ie

Suirbhéireacht Gheolaiochta
na hÉireann

An Gníomhaireacht um
Chaomhnu Chomhshaoil

Tá *Líon an Dúlra* fiorbhuíoch as an tacáiocht fhíal a fhraighimid ónár gcuid uarrattheoirí

Lch 2

Sa tóir ar Chinnín Óir = Searching for Goldilocks

1. saineolaí spáis = space expert
2. lucht féachana = audience
3. ag faire na spéire = observing the sky
4. íomhá de Dheargspota Mór lúpatair = an image of Jupiter's Large Red Spot
5. Iontais Chrios Chinnín Óir = the wonders of the Goldilock's Zone
6. na bunriachtannais = the essential conditions
7. Dála na leitean = like the porridge
8. Réadlann Institiúid Teicneolaíochta Chorcaí = Observatory of the Cork Institute of Technology
9. Leabharlann Chontae Chorcaí = Cork County Library
10. ní fearr áit = there is no better place
11. dalladh leabhar = plenty of books
12. An Stáisiún Spáis Idirnáisiúnta = International Space Station

Iasc Friochta = Fried Fish

1. 4 fhilléad mhéanmhéide = 4 medium sized fillets
2. d'iasc geal = white fish
3. faoitín = whiting
4. cadóg = haddock
5. deoraí = john dory
6. leathóg = plaice
7. piseanna reoite = frozen peas
8. Glaicín duillí miontais = handful of mint leaves
9. Purée piseanna = pea purée
10. cumascóir bia = food blender
11. Cumaisc go tapa = blend quickly
12. brúitín = mash
13. níos tibhe = thicker
14. blaistithe = seasoned
15. farasbarr plúir = excess flour
16. deán an t-iasc a fhriochadh = fry the fish
17. friochtán = frying pan
18. dath donnórga = golden brown colour

Lch 3

An Sionnaigh = The Fox

1. fine = family
2. fionnadh dlúth rua = thick reddish brown fur
3. brollach bán = white underparts
4. gar d'fhoraoiseacha = near forests
5. i scriobarnach = in scrubland
6. i bhfásra ard = in tall vegetation
7. brocais = den

Lch 3 ar lean

8. tréigthe = abandoned
9. cleasach = crafty

Bia an tSionnaigh = The fox's diet

1. uilteoir = omnivore
2. caora = berries
3. fuilleach bia = scraps of food
4. ainmhí ceansaithe clóis = a tame domesticated animal
5. cró na gcearc = chicken coop
6. creachadóir = predator

Níl aon tinteán mar do tinteán féin = There's no place like home

1. Brocais = den
2. i mbruach = in a bank
3. fréamhacha crainn = tree roots
4. scrobarnach dhlúth = thick undergrowth

Clann an tSionnaigh = The fox's family

1. sionnach baineann = vixen (female fox)
2. ál = litter
3. Coileán = cub
4. sionnach fireann = dog (male fox)
5. lánfhásta = fully grown
6. dúiche dá gcuid féin = their own territory

Fíricí maidir leis an sionnach = Fox facts

1. feithidí = insects
2. caora = berries

Lch 4

An Fhiúise = The Fuchsia

1. fálta sceach = hedgerows
2. planda dúchasach = native plant
3. speiceas coimhthíoch = alien species
4. speiceas ionrach = invasive species
5. tom duillsilteach = deciduous shrub
6. cuma fheoite chipíneach = a withered twiggy appearance
7. faoi scáth = in the shade
8. ní bhíonn foscadh ag teastáil = it doesn't need shelter

An Planda = The Plant

1. siogairlín suaitheinseach de bhláth = a striking pendant like hanging flower
2. an bhachlób = the bud
3. laindéar = lantern
4. ceithre sheipeal mhóra bhioracha = four large pointed sepals

Lch 4 ar lean

5. ní bhíonn aon oidhre ar an mbláth ansin = *the flower is then the image of*
6. bailéiríne = *ballerina*
7. na peitil = *the petals*
8. na staimíní = *the stamens*
9. na stiogmaí = *the stigma*

Fine na Fiúise = *The Fuchsia Family*

1. an-chuid speiceas éagsúil = *many different species*
2. toim mhóra = *big bushes*
3. an-ornáideach = *very ornamental*
4. peitil rufacha = *frilly petals*
5. i gceapach = *in a flower bed*
6. an saileachán = *the willowherb*
7. coinneál oíche = *evening Primrose*

Lch 5

Ag coigilt airgid leis an iora rua = *Saving like a squirrel*

1. cuireann sé cnónna i dtaisce = *he stores up nuts*
2. neart bia = *plenty of food*
3. pinginí a choilgilt = *save up money*
4. claibín = *lid*
5. na cruthanna éagsúla a rianú = *to trace the different shapes*
6. sliotán = *groove*
7. ar feadh na línte fillte = *along the folded lines*
8. fabhraí = *eyelashes*
9. féasóg = *whiskers*

Lch 8

Ar aghaidh leis an obair = *All in a day's work*

1. neamhord de chuid speictream an uathachais = *disorder on the autistic spectrum*
2. rang réamhscolaíochta = *preschool class*
3. sách ard = *all enough*
4. coinníoll = *requirement*
5. ó thaobh airde de = *as regards height*
6. an fáth a ndeachaigh mé le múinteoirreacht = *the reason I became a teacher*
7. múinteoir corpoideachais = *physical education teacher*
8. acláiocht = *exercise*
9. cnocadóireacht = *hill walking*
10. Teaghlaich an Atlantaigh Fhiáin = *The Wild Atlantic Family*
11. ceantair áille tuaithe = *beautiful country areas*
12. acláí agus folláin = *fit and healthy*
13. imeachtaí spóirt = *sporting events*

Lch 8 ar lean

14. lámh chúnta = *helping hand*
15. níochán = *washing*
16. Lúb Shuí Phinn = *Seefin Loop*
17. Rinn Mhuintir Bháire = *Sheep's Head Peninsula*
18. Slí Ghleann na Cloiche = *Glanaclohy*
19. i nDrom Dhá Liag = *in Drimoleague*
20. gléasanna leictreonacha = *electronic devices*
21. dúshlánach go maith = *quite challenging*
22. leibhéal acláiochta a theastódh = *the level of fitness that would be needed*

Lch 9

Uiscebhealaí Éireann = *Irish Waterways*

1. Uiscebhealach inseolta = *a navigable waterway*
2. áis iontach = *fantastic facility*
3. feadh na slí = *along the way*
4. cúrsáil i mbád = *cruising in a boat*
5. calafoirt bhríomhara = *lively harbours*
6. cuanta ciúine = *peaceful bays*
7. an t-uasfás láithreacha stairiúla = *a vast amount of historical sites*
8. limistéar oidhreachta nadúrtha = *areas of natural heritage*

Fíricí = *Facts*

1. Loch Aillionn = *Lough Allen*
2. Éiríonn an tSionainn = *The Shannon rises*
3. ar thaobh Bhinn Chuilceach = *on the slopes of Cuilcagh Mountain*
4. Log na Sionna = *The Shannon Pot*
5. foinse na habhann = *the source of the river*
6. uiscebhealach inseolta = *navigable waterway*
7. uiscebhealach na Suca = *The Suck Waterway*
8. Loch Cé = *Lough Key*
9. Mainisitir na Búille = *Boyle*
10. loc = *(canal) lock*
11. Stáisiún Cumhachta Hidrileictrigh Ard na Croise = *Ardnacrusha Hydroelectric Power Station*
12. 3 dhroichead inardaithe = *3 opening bridges*
13. i Rúscaigh = *in Roskey*
14. i dTearmann Bearaigh = *in Tarmonbarry*
15. i bPort Omna = *in Port Omna*
16. coimeádaí loic = *lock-keeper*
17. Uiscebhealach tábhachtach tráchtála = *an important commercial waterway*
18. trácht turasóireachta agus fóillíochta = *tourist and recreational traffic*

Lch 10

Uiscebhealach na Sionainne = The Shannon Navigation

1. an oighearaois = *the ice age*
2. amlíne = *timeline*
3. Loch Deirgeirt = *Lough Derg*
4. oibreacha feabhsúcháin = *remedial or improvement works*
5. Cill DáLua = *Killaloe*
6. canáil chliathánach = *a lateral canal*
7. ar an gCanál Ríoga = *on the Royal Canal*
8. calafort = *harbour*
9. galtán rotha = *paddle steamer*
10. iarnród = *railway*
11. laghdú tubaisteach = *a disastrous decline*
12. trácht lastais = *cargo traffic*
13. Stáisiún Cumhachta Ard na Croise = *Ardnacrusha Power Station*
14. bhí toisí éagsúla acu = *they were of different dimensions/ measurements*
15. iad a chur de réir a chéile = *to make them all them same*
16. slinnte = *slates*
17. báirsí móra = *big barges*
18. meath leanúnach = *a steady/continual decline*
19. Acht Uiscebhealach na Sionainne = *The Shannon Navigation Act*
20. Oifig na nOibreacha Poiblí = *The Office of Public Works*
21. fodhlíthe = *by-laws*
22. An Roinn Ealaón, Cultúir agus na Gaeltachta = *The Department for Arts, Culture and the Gaeltacht*

Lch 11

Srutha na Murascaille = The Gulf Stream

1. léarscáil an domhain = *the map of the world*
2. ar an domhanleithead céanna = *on the same latitude*
3. Talamh an Éisc = *Newfoundland*
4. an aeráid = *the climate*
5. Sruth na Murascaille = *The Gulf Stream*
6. Murascaill Mheicsiceo = *The Gulf of Mexico*
7. teocht na farraige = *the temperature of the sea*
8. crios mór iompair = *a great big conveyor belt*
9. Sruth na Murascaille san áireamh = *including the Gulf Stream*
10. sreabhann an sruth soir = *the current flows east*
11. soir ó thuaidh = *northeast*
12. ribín mór amháin d'uisce = *one great big ribbon of water*
13. gréasán de shruthanna = *a network of currents*

Lch 11 ar lean

Súil ón Spás = The View from Space

1. sruthanna agus feachtaí = *currents*
2. braiteoirí = *sensors*
3. coinníonn siad taifead ar = *they record*
4. Agus na hoighearchaidhpeanna ag leá = *with the ice-caps melting*

Cá bhfuilimid? = Where are we?

1. línte domhanleithid = *lines of latitude*
2. línte domhanfhaid = *lines of longitude*
3. sraith ar leith d'uimhreacha = *a specific series of numbers*
4. comhordanáidí = *coordinates*
5. a thomhaistear i gcéimeanna = *which is measured in degrees*
6. an meánchiorcal = *the equator*

Ag snámh in aghaidh easa = Going against the current

1. taiscéalaí Spáinneach = *a Spanish explorer*
2. cóir na gaoithe = *the wind in their favour*
3. Ghoillaigh sé an t-aistear = *it shortened their journey*

Lch 12

Cuaireoir neamhghnách ón Artach = An unusual visitor from the Arctic

1. fairtheoir éan díograiseach = *an enthusiastic birdwatcher*
2. Tigh Molaise = *Timoleague*
3. ag fanaóocht leis = *wandering along*
4. thug sé suntas d'ainmhí = *he noticed an animal*
5. B'ait leis an radharc = *he thought it was strange sight*
6. ag ligean a scíthe = *relaxing*
7. Rug Paul ar na déshúiligh = *Paul grabbed the binoculars*
8. d'aithin sé láithreach = *he recognised immediately*
9. rón féasógach = *a bearded seal*
10. ainmhí imirceach = *a migratory animal*
11. cuma fholláin = *a healthy appearance*
12. Slí an Atlantaigh Fhiáin = *the Wild Atlantic Way*

Cnoc Oighir Ollmhór = A Giant Iceberg

1. cnoc oighir = *an iceberg*
2. oighearchlár = *ice shelf*
3. scoilt ollmhór = *a huge crack*
4. luath nó mall = *sooner or later*
5. Sceitheadh = *calving (nuair a bhriseann cnoc oighir saor ó oighearchlár)*
6. ag imeacht le sruth = *floating with the current*

Lch 12 ar lean

7. gan srian = *unchecked/freely*
8. san Aigéan Theas = *in the Southern Ocean*
9. go leáfaidh sé = *that it might melt*
10. leibhéal na farraige = *the sea level*
11. níos laige agus níos guagaí = *weaker and more unstable*

Stoirmeacha san Aigéan Atlantach = *Storms in the Atlantic Ocean*

1. oileán Mhuir Chairib = *Caribbean Islands*
2. an cruatan a d'fhulaing pobal na réigiún sin = *the people of those regions suffered great hardship*
3. spéirling Harvey = *Hurricane Harvey*
4. spéirling láidir de chatagóir 4 = *a strong category 4 hurricane*
5. tuilte tubaisteacha = *disastrous floods*
6. an tAigéan Atlantach = *the Atlantic Ocean*
7. oileán Barbúda = *the island of Barbuda*
8. tháinig sé i dtír = *it made landfall*
9. Oileán na Fothana = *the Leeward Islands*
10. Cúba = *Cuba*
11. ag scriosadh léi = *wreaking havoc/destroying things*

An rud nach bhfeiceann an tsúil, ní chránn sé an croí = *Out of sight, out of mind*

1. saill = *fat*
2. gréisc = *grease*
3. sruthlaíonn siad = *they flush (down the toilet)*
4. clúidíní = *nappies*
5. ceirtíni taise = *wet wipes*
6. ábhair shláintíochta = *sanitary products*
7. ar snámh sa chóras séarachais = *floating around in the sewage system*
8. téachtann = *solidifies/congeals*
9. ollmheall saille = *a fatberg*
10. in oirtheor Londan = *in east London*
11. B'éigean d'oibrithe = *workers had to*
12. píobáin chumhachta = *power hoses*
13. bitdhíosal = *biodiesel*

Lch 13

Cum Fortheideal = *Write a Caption*

1. súdhiúlaithe baicrua = *red-naped sapsuckers*
2. Colóim na Breataine = *British Columbia*

Cum Fortheideal = *Write a Caption*

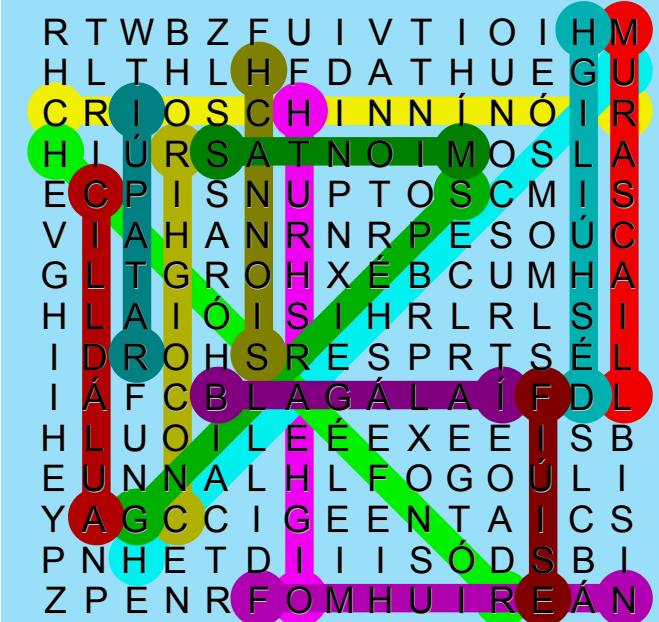
1. Úrscéaláí cáiliúil Francach = *A famous French novelist*
2. drámadóir = *dramatist/playwright*
3. lena chois sin = *as well as that*

Lch 13 ar lean

4. scríbhneoir ceannródaíoch = *a groundbreaking writer*
5. i séánra an fhicsin eolaíochta = *in the science fiction genre*
6. spásárthach = *a spacecraft*
7. ionad láinseála = *a launch site*
8. fomhuireán fantaiseach = *a fantastical submarine*
9. fomhuireán ficseanúil = *a fictitious submarine*
10. ar chumhacht leictreachais = *on electric power*
11. faoin gcaidhp oighir = *under the ice cap*
12. ar an bPol Thuaidh = *at the North Pole*
13. an chéad fomhuireán núicléach = *the first ever nuclear submarine*
14. an Ciocal Artach = *the Arctic Circle*
15. i gCabhlaigh Mheiriceá = *in the American Navy*
16. músaem fomhuireán = *a submarine museum*

Lch 14

Cuardach Focal = *Word Search*

Lch 15

1. léarscáil de Shlí an Atlantaigh Fhiáin = *a map of The Wild Atlantic Way*
2. na comhardáidí domhanleithid agus domhanfhaid = *the latitude and longitude coordinates*
3. Bealach na Bó Finne = *The Milky Way Galaxy*
4. oíche ghlan spéirghealaí = *a clear starry night*
5. siopa charthanais = *a charity shop*
6. saill = *fat*
7. gréisc = *grease*
8. ollmheall saille = *a fatberg*